

Юрій Пайда

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ФЕНОМЕН ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У КОНЦЕПЦІЯХ СУЧАСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ БОГОСЛОВСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ

© Пайда Ю., 2018

У статті, крізь призму православно-богословської думки сьогодення, розглянуто феномен глобалізації. Автор намагається знайти відповідь на питання – наскільки, на думку науковців та богословів, взаємопов'язані між собою процеси глобалізації та секуляризації у сучасному суспільстві. Особливу увагу приділено ідеології «NewAge», що стала основою одного з найпоширеніших, нетрадиційних релігійних рухів епохи глобалізму. У висновках стверджується, що сучасна Православна Церква позиціонує себе як ортодоксальну та консервативну організацію, яка не збирається капітулювати перед викликами глобалізації та готова до активної боротьби з ними, з метою захисту традиційних цінностей християнського світу.

Ключові слова: християнство; глобалізація; секуляризація; Православна церква; «Нью ейдж».

Юрій Пайда

ФЕНОМЕН ГЛОБАЛИЗАЦИИ В КОНЦЕПЦИИ СОВРЕМЕННОГО ПРАВОСЛАВНОГО БОГОСЛОВСКОГО КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

В статье, сквозь призму православно-богословской мысли настоящее, рассматривается феномен глобализации. Автор пытается найти ответ на вопрос – насколько, по мнению ученых и богословов, взаимосвязаны между собой процессы глобализации и секуляризации в современном обществе. Особое внимание уделено идеологии «NewAge», ставшей основой одного из самых распространенных, нетрадиционных религиозных движений эпохи глобализма. В выводах утверждается, что современная Православная Церковь позиционирует себя как ортодоксальную и консервативную организацию, не собирающаяся капитулировать перед вызовами глобализации и готова к активной борьбе с ними, с целью защиты традиционных ценностей христианского мира.

Ключевые слова: христианство; глобализация; секуляризация; Православная церковь; «Нью эйдж».

Yuri Payda

Candidate of Law, Associate Professor
Associate Professor of the Department of General Law disciplines
faculty number 6
Kharkiv National University of Internal Affairs

PHENOMENON OF GLOBALIZATION IN THE CONCEPTIONS OF THE MODERN ORTHODOX THEOLOGICAL AND CULTUROLOGICAL OPINION

In the article, the phenomenon of globalization is considered in the light of the modern Orthodox and theological opinion. The author tries to find an answer to the question – how,

according to the scholars and theologians, the processes of globalization and secularization are interrelated in modern society. Particular attention is paid to the ideology of «New Age», which became the basis of one of the most common, non-traditional religious movements of the era of globalization. The conclusions state that the modern Orthodox Church presents itself as an orthodox and conservative organization that is not going to surrender to the challenges of globalization and is ready to struggle against them in order to protect the traditional values of the Christian world.

Key words: Christianity; globalization; secularization; Orthodox Church; «New Age».

Постановка проблеми. Перед сучасною Православною Церквою постало чимало суспільних викликів. Серед них ключове місце займають проблема глобалізації, а також – секуляризація, що протягом останніх декількох десятиліть XX та на початку XXI століть є складовою буття сучасної людської цивілізації.

Враховуючи масштабність економічних, політичних та духовно-культурних впливів глобалізації на людство, важливо проаналізувати цей суспільний феномен сучасного світу крізь призму православно-богословської думки сьогодення. Для Української держави, в якій переважна більшість населення внутрішньо зорієнтована на історично сформовані культурні традиції та духовні цінності Православ'я, де Церква з усіх суспільних інституцій найбільше заслуговує на довіру в населення, це є надзвичайно важливим і актуальним завданням.

Для аналізу поставленої нами проблеми слід звернутися до наукових доробків та концепцій тих церковних авторів, які спеціально акцентують на розгляді проблем глобалізації та її проявів у сучасному світі. Зокрема, для проведення аналізу використано сучасні публікації найвідоміших авторів, таких як А. Кураєв [8], О. Дворкін [4], О. І. Осіпов [11], твори низки священнослужителів та інші.

Мета статті – з'ясувати сучасні погляди, що представлені у православній богословсько-культурологічній думці, на феномен глобалізації та місію православної церкви у принципово нових для неї умовах.

Виклад основного матеріалу. Термін «глобалізація» використовують з кінця XX ст. для характеристики радикального прискорення змін планетарного масштабу, що відбулися в усіх сферах суспільного буття. Під глобалізацією прийнято розуміти об'єктивний процес стирання національних, культурних, державних та інших кордонів, трансформацію цивілізацій у певний умовно єдиний світ із системою універсальних цінностей. Для глобалізації притаманне співіснування двох суперечливих тенденцій: по-перше, нівеляція багатоманітності світу, його універсалізація та уніфікація, що призводить до посилення гомогенності світу, по-друге, гомогенізуючий вплив глобалізації активізує процеси диференціації та фрагментації як одну з можливостей спільноти захистити ідентичність [2].

Однак, загальновідомо, що все вирішує мета та характер: навіщо і як проходить об'єднання. Сучасні дослідники розрізняють, з одного боку, глобалізацію як природний процес зближення та інтеграції народів, а, з іншого боку, глобалізм як ідеологізований проект, спрямований на приборкання цих процесів для просування конкретного світогляду, конкретної політико-правової системи, конкретної культури, конкретних економічних та політичних інтересів. Сучасні процеси уніфікації та десоверенізації безпосередньо зачіпають не лише держави, а й особисте життя людини та її вірування [1].

Зокрема, однією з характерних ознак глобалізації є наявність нездоланного конфлікту між моральним вибором і матеріальними стимулами, між солідарністю та конкуренцією. Більшість дослідників відстоюють позицію, що, саме глобалізація є одним із ключових чинників сучасної кризи цивілізації, стираючи територіальні межі держави, відкриваючи кордони чи, принаймні, роблячи їх прозорими та стимулюючи поширення тенденції до утворення всесвітнього телекомунікаційного, інвестиційного, агрокультурного простору та інтеграції національних ринків капіталів [10, с. 17].

Глобалізація істотно впливає на духовну сферу, наслідком чого є поширення та засвоєння культурних норм, ідей, цінностей, знань, що сприяють тому, що усе більшими темпами масова культура домінує над елітарною. Це сприяє уніфікаційним процесам у культурі, що призводить до того, що навіть сама глобалізація все більше асоціюється із феноменом масової культури.

Християнство як культурний феномен має глобальний характер та надає Церкві можливість з особливою силою здійснювати захист права людини та суспільства на духовну свободу, на власний спосіб життя, на реалізацію віри в суспільному діянні. В умовах сьогодення набуває актуальності проблема моральності сучасної людини, яка формує власну поведінку, керуючись пріоритетом своїх інтересів над інтересами суспільства, що власне породжує і стимулює егоїзм та індивідуалізм [17].

Такі сучасні глобалізаційні процеси, як тяжіння людської цивілізації до єдиного централізованого управління та втрати власної традиції, для сучасної Православної Церкви мають глибоко антихристиянський характер. На думку відомого православного публіциста протоієрея М. Козлова, «процес глобалізації давно описаний в Одкровенні Іоанна Богослова. Він повинен бути однією зі складових завершального періоду людської історії – часу правління антихриста. Власне, за визначенням, антихрист, котрий буде володарем світу цього, тобто всього світу, а не тільки його частини, може прийти до влади тільки тоді, коли процес глобалізації завершиться, коли буде єдина державність, єдина інформаційна мережа, єдине забезпечення продовольством тощо» [7, с. 167–168].

Вважаємо, що глобалізація як мета із конкретними методами та формами побудови світу в ХХІ ст. є основним епохальним явищем. Це, так би мовити, пік, кульмінація всього того, що відбувалося у світовій історії протягом попередніх тисячоліть. Вона має неприродний в історичному житті націй характер, оскільки змодельована і керована, з позиції Церкви, її головним диригентом – духом антихриста. Тому через це глобалізація, як сучасна тенденція, безумовно призводить до формування «нового світового порядку», що має власні пріоритетні засади і напрями у політичній, економічній, культурній та релігійній сферах. Саме через це, аналізоване явище має комплексний характер, що торкається і релігії, і світогляду, то про неї необхідно говорити також як про ідеологію, в яку закладено певні цілі та методи і яка маскується під масову культуру. «По суті, це неоголошена війна проти всього людства, – наголошує автор «бестселера» серед віруючих «Але визволи нас від лукавого» В. П. Філімонов, – І, перш за все, це війна духовна, спрямована на знищення національної самосвідомості, національної гідності, на руйнування традиційних засад суспільства. Таким чином, маніпулювання свідомістю є одним із найважливіших інструментів здійснення глобальної влади. За такого способу управління масовою свідомістю більшість людей втрачає орієнтацію, їх воля виявляється паралізованою. Вони втрачають здатність правильно аналізувати події, які відбуваються у світі, а значить, і свободу прийняття рішень або свободу вибору» [15, с. 28–29].

Сучасна православна богословсько-культурологічна думка сформувала власну оцінку сучасності та тим процесам, що відбуваються в сучасному суспільстві та безпосередньо впливають на життя кожної людини і її духовний світ. Явище глобалізації відображено в нормах Соціальної концепції Руської Православної Церкви, що прийнята у 2006 році на Ювілейному Архієрейському Соборі Російської православної церкви. У цьому документі, зазначено, що «в цілому виклик глобалізації потребує від сучасного суспільства гідної відповіді, яка заснована на турботі про збереження мирного та гідного життя людини у поєднанні з прагненням до їх духовної досконалості Крім того, необхідно досягти такої світобудови, яка б ґрунтувалася на засадах справедливості та рівності людей перед Богом, виключала б пригнічення їх волі національними або глобальними центрами політичного, економічного чи інформаційного впливу» [12, с. 78–79].

Особливу увагу Православна Церква приділяє проблемам моральності й духовності людини у сучасних умовах розвитку суспільства. «Основна трагедія ХХ століття полягає в тому, що сучасна цивілізація наполягає на скасуванні самого поняття гріха й натомість пропонує торжество погані, мерзенності та пороку» [7, с. 290]. «Сьогодні, в епоху плюралізму, свободи віросповідання і свободи слова не вважається за гріх мимохідь вилаяти Православну Церкву за консерватизм, а

ієрархів за поведінку, посміятися над «застиглою догмою» та «православною відсталістю». В моді релігійна творчість і «пошуки духовного шляху», захоплення східними філософіями, Блаватською, астрологією, ворожбою та магізмом. І це все у нас не тільки за гріх не вважається, але й є ознакою «вільної свідомості» та широти поглядів» [6, с. 45]. Отже, ми є свідками становлення та формування якісно нової людської цивілізації, в структурі якої егоїзм та індивідуалізм стають основними моральними нормами функціонування суспільства, а духовність переходить у сферу комерції та споживання.

Православна Церква сформувала та поставила перед суспільством найболючіші питання сучасності, де «ліберальні цінності» перейшли всі дозволені моральні рамки в побудові «нового, вільного та демократичного» суспільства. Особливого значення набувають роздуми професора Московської духовної академії О. І. Осіпова: «Але хіба сучасні небували за своїми масштабами та гостротою кризи: моральна, соціальна, екологічна, економічна тощо, не свідчать про самовбивчий характер прогресу, який відкинув Христа? Хіба пропаганда (узаконена!) всілякого аморального та відкритого знущання над тілом і душею людини, свобода будь-яких збочень, панування золотого тільця, диктат злочинних кланів – не свідчення здичавіння дехристиянізованого світу? Хіба сучасна демократія не є фактично деспотизмом фінансово-промислової олігархії, яка має тільки свої цілі, та завуальованим рабством народу (демосу)? Насамкінець, хіба повна вседозволеність окультизму, магії, чаклунства, аж до сатанізму, відкрите знущання над всілякою святинею (релігійна свобода), пропаганда культу жорстокості та насильства – це не зняття з себе сучасним цивілізованим суспільством образу Божого й людського...?» [11, с. 202–203].

Таким чином, діяльність Православної Церкви не спрямована на жодні компроміси і поступки перед сучасним гедоністичним світоглядом. Священик О. Стеняєв, аналізуючи цю проблему, наголошує, що: «Сучасне суспільство, проголошуючи різноманітні «свободи», не ставить перед собою головного питання: свободи від чого шукає людина? Зрозуміло, що секуляризоване суспільство шукає свободи від влади Бога. Справді сучасна людина використовує інститути демократії для догодження плоті. У цьому сенсі в основі сучасної політики лежить саме плотське бажання, яке стимулює все суспільне життя. Але Церква до цих політичних бажань непричетна. Їй самій однаково чужі ідеали й демократії, й фашизму, й комунізму – цих трьох «іпостасей» грядущого антихриста» [14, с. 4]. «Сучасне секуляризоване суспільство, в якому ми з вами живемо, бажає, щоб Церква була такою, якою воно, це суспільство, її собі уявляє» [14, с. 68]. Отже, проголошення пріоритетом ідеалів свободи, суспільство іде шляхом позбавлення цієї самої свободи Церкву, намагаючись нав'язати їй стандарти та вимоги, які у Західному світі призвели до католицького «аджорнаменто» та сучасної політики протестантських церков.

Православні дослідники підкреслюють звертають увагу на те, що поняття «глобалізація» є безпредметним ніщо, якщо не зазначений предмет глобалізації, а більш важливий та принциповий її вимір – глобалізація влади [15, с. 183]. «Тенденція до глобалізації, або «глобальної свідомості», знаходить позитивний відгук серед значної кількості людей. Глобалізація пробуджує інтерес навіть у тих, чиї цілі не можна назвати духовними» [3, с. 232]. Мабуть, що, слід мати на увазі транснаціональні компанії, про що видно з таких процесів, як рух у бік «безготівкового» та економічно єдиного суспільства, приєднання все більше держав до сфери західних фінансових інтересів тощо.

У таких умовах відбувається зміна традиційного ставлення Церкви як інституції до держави, як до основи суспільства. Історично склалося так, що Церква завжди намагалася безпосередньо чи опосередковано підтримувати будь-які форми посилення державної влади, в умовах сьогодення протестує проти посилення «електронно-пошукових м'язів» держави. Це пов'язано з тим, що держави втрачають національні особливості та національний статус. Держава все більше й більше набуває ознак колоніальної адміністрації, яка представляє інтереси «нового світового порядку» на окремо взятій території [8, с. 96]. Вже традиційно поміж православних авторів набуло поширення думка про те, що транснаціональні корпорації вже «прибрали до рук» владу у світі, та важелі їх панування над планетою – це різні іпостасі всім відомої глобалізації, такі як «міжнародний уряд», «міжнародний суд» та «міжнародний банк», що очікують прибуття свого месії [15, с. 84]. В умовах

сьогодення діяльність, вироки та акти даних міжнародних організацій у широкому загалі більшості країн не піддаються жодній критиці, а процесу глобалізації окремі представники людства, переважно, навіть не висувують жодної альтернативи, втрачаючи орієнтири в глобалізованому секулярному світі, який не сформував жодної духовної системи координат. Виключно окремі наддержави намагаються його очолити. Всі, хто не згоден іти в «опозицію» до глобалізації, набуває статусу «ізгоя», а хто протестує проти неї, отримує статус «терориста». Людина не має права вибору та часто, всупереч власній совісті та сумлінню, приймає встановлені правила гри у сучасному світі, втрачає саму себе серед безлічі ідентичних осіб.

Церква по-особливому ставиться до засобів масової інформації як сучасного інструмента впливу на масову свідомість людей та як засобу глобалізації світу. «Якщо ми замислимося, – пише один із новітніх церковних авторів, – як формується у сучасної людини образ світу, то одним із найважливіших висновків буде такий: відсоток знань, отриманих при особистому спілкуванні, постійно знижується, а відсоток інформації, отриманої у спілкуванні опосередкованому, медійному, постійно збільшується. Світ, сприйнятий через призму ЗМІ, стає фрагментованим з оцінкою тих чи інших подій зникає моральна складова, з'являються небачені раніше можливості маніпуляції людською свідомістю, забуваються християнські цінності» [16, с. 215]. Отже, у цьому випадку слід зазначити, що погляд Церкви на сучасні процеси інформаційного маніпулювання свідомістю у цілому збігається й із науковими положеннями про деструктивних характер названих процесів, і з їхньою оцінкою на основі загальновизнаних гуманістичних цінностей.

Загалом на популярному рівні глобалізацію розглядають як усе більш зміцнюване прагнення людства до «єдності у різноманітності». Поряд із цим сформувалася у суспільстві позиція, що усі релігії єдині між собою та всі вони зводяться до єдиних постулатів, однак по-різному. Поверхневий аналіз дозволяє розглядати цю ідею як привабливу, адже начебто це сприяє зближенню людей. «Але при детальнішому розгляді можна побачити, що сьогоднішнє прагнення до «єдності у різноманітності» насправді руйнує це різноманіття. Адже якщо послідовник тієї чи іншої релігії починає вірити, що всі інші релігії рівнозначні його власній, він перестав бути дійсно відданим їй і вже не може бути тим, хто він є... Подібна еклектика, позбавлена коренів, є дуже привабливою для тих, хто сам не має ніяких релігійних підвалів. Західне суспільство, котре пристрасилося до задоволень, шукає духовного виправдання гедонізму... Аморфними і туманними стають релігійні умонастрої сучасної людини... Переважно вона зараховує себе до послідовників «Нью ейдж», а не до тієї чи іншої релігійної конфесії», – зазначає американський православний дослідник, ієромонах Дамаскін (Христенсен) [3, с. 233].

Серед характерних явищ нівелювання та релятивізації специфіки релігійного досвіду серед православних дослідників прийнято розглядати й оцінювати феномен так званих нетрадиційних релігійних рухів. Зокрема, рух «NewAge» (Нова ера) та його мету часто розглядають як, певний езотеричний вимір процесу глобалізації. Саме такі його особливості детально розкрито відомим православним «сектознавцем» О. Дворкіним. Дослідник звертає увагу на певні аспекти функціонування «Нью ейдж». На його думку, (НЕ) – явище широкіє, аморфне, до якого залучена велика кількість сект і організацій. Крім цього, людина може дотримуватися загальних ідей НЕ, однак при цьому не бути членом жодної організації. Варто мовити про НЕ в широкому значенні як про певний соціокультурний феномен, а саме як ідеологічну складову сучасної постхристиянської цивілізації. Таким чином, першою та основною особливістю руху «Нової Ери» – це віра в те, що сучасне людство перебуває у перехідному періоді наближення соціуму до нової ери.

У сучасних соціальних реаліях в ідеології нью-ейджерів варто виділити певний ряд аналогій з комуністичною утопією. Нью-ейджери, як і марксисты, відстоюють позицію утвердження «земного раю через революцію, однак лише у сфері духа, що розглядається ними як своєрідний прорив та стрибок з царства необхідності до царства свободи. Для будівництва «нової ери» нью-ейджери, як і марксисты, готові до руйнування залишків «старого світу», ідеї та парадигми НЕ сьогодні сприймаються схвально всіма верствами населення нашої країни. Це саме ті образи, в яких воно мислить, та мова, якою воно говорить. Сутність та зміст ідеології «Нью ейдж» подібна до ядра в окультній субкультурі, навколо якого залежно від кількості ідей, що вони відстоюють,

концентруються різноманітні окулістичні групи. Це якоюсь мірою екуменічний рух в окультному середовищі. Захопленість глобальністю дає можливість зараховування до «своїх», наприклад, пророків ноосфери, таких як Т. де Шардена та В. І. Вернадського... На думку ньюейджерів, їхній світогляд синтезує увесь релігійний досвід світу [5, с. 701–706]. Отже, з погляду традиційної позиції Церкви, рух «Нью ейдж» не стільки набуває організованого руху, скільки є своєрідною основою, що має широкі сфери впливу в суспільстві, шляхом поширення у світі завдяки стиранню кордонів, унормованій свідомості та релігійній необізнаності людей. З погляду православ'я, все це насправді є лише антирелігійним процесом.

Представники православно-богословської думки надають чіткі застереження від різноманітних деструктивних проявів сучасного світу. Наприклад, один з найвідоміших сучасних православних місіонерів та публіцистів диякон А. Кураєв у праці «Чому православні такі?» вказує: «Так, я не можу не жити у своєму ХХІ ст. Але жити я можу не тим, що це століття створило або зруйнувало, а тим, що було відкрито минулими століттями. Солідарність із традицією дає визволення від тоталітарних зазіхань сучасності, яка намагається замінити твої очі своїми лінзами» [8, с. 142–143].

Початок ХХІ ст. якісно змінив побудову світу, поставивши перед Церквою нові проблеми. Одна з них – екуменічний рух, що набуває у процесі глобалізації світу значного поширення власної ідеології та потребує висвітлення, адже він є однією з духовних особливостей глобалізації. Сучасні православні дослідники однозначно негативно ставляться до екуменізму як такого. Це зумовлено тим, що, за поширеною серед них думкою, «екуменісти, заперечуючи існування в наш час Єдиної Істинної Церкви, вважають Істину такою, що розділилася, розкололася у найрізноманітніших «християнських» і навіть нехристиянських релігіях. Втративши живу єдність із Церквою – живим Тілом Христовим, екуменісти шукають механічної єдності різних мертвих, тих, які відпали від церковного дерева брехливих вчень» [13, с. 8]. У книзі «Екуменічний виклик і православна відповідь» диякон А. Кураєв стверджує зазначає, що: «Головний догмат сучасного екуменізму – це визнання того, що в неправославних церквах не просто є благодать, але що порівняно з Православ'ям ця благодать ні в чому сотеріологічно не збиткова... І тому треба визнати, що усі видимі розділені християнські спільноти є лише частини єдиної невидимої Церкви (рупором якої все більше відчуває себе Всесвітня Рада Церков)» [9, с. 10]. Отже, «не Євангеліє, а «ідеологія прав людини» повинна тепер творити суд над діями та переконаннями християн. Первинно екуменічний рух започатковано для проведення узгодженої проповіді Євангелія... В сучасних умовах ж метою релігійного діалогу оголошено не затвердження Євангелія, а адаптація християн до чужої для них релігійної свідомості. Діалог релігій поступово трансформується в релігію діалогу» [9, с. 19–20]. Дане явище, думку як зазначає А. Кураєва, має під собою об'єктивне культурне підґрунтя, оскільки «сучасна свідомість взагалі мало цікавиться релігійними проблемами. І в релігії вона бачить предмет споживання, а не образ жертвування» [9, с. 21]. Отже, з позиції православ'я, сам екуменічний рух набуває сприятливого підґрунтя саме в глобалізованому суспільстві, замінюючи поняття свободи релігій на поняття їх рівності, як в окремо взятій країні, так і в світі взагалі, що, своєю чергою, зумовлює настання парадоксальних наслідків – дехристиянізаційних процесів.

Глобалізаційні процеси наповнюють сучасне постсекулярне суспільство своїм, специфічним змістом. Варто зауважити те, що у глобальному контексті релігія набуває ознак значущого політичного чинника.

Варто звернути увагу, що глобалізація, не лише результат подальшого розвитку західного світу, але і його проект, ґрунтуючись на новоєвропейській секулярній ідеї «культури», тобто на уявленнях, що «всі люди рівні», а культурні відмінності не мають суттєвого значення, оскільки сучасна культура зумовлена наукою, технікою та правами людини, а не якимись архаїчними, історичними особливостями, наприклад релігії. Однак наприкінці минулого століття деякі зі західних християнських теологів зрозуміли, що культури, а також релігійні конфесії, є різними «світами», що не піддаються конвергенції або приведенню до одного доктринального знаменника. Універсальне та особливе в конкретних культурах чи конфесійних традиціях перебувають у складній взаємодії, тому «примітивний» культурний чи релігійний екуменізм не має під собою

основи. Іншими словами, глобалізацію не слід розглядати як «культуру» чи «релігію». Глобалізація – це виклик культурам та релігіям.

Висновок. Отже, на основі аналізу змісту представлених вище концепцій, вважаємо, що більшість православних богословів і культурологів схильні оцінювати глобалізацію як всезагальний та всеохопний проект Західного світу, основний фактор кризи сучасної цивілізації в аспекті примарності її духовних перспектив та тотального характеру. З цих поглядів випливає, що людство поступово втрачає можливість та вміння насамперед протистояти деструктивним впливам глобалізаційних процесів, а також виробити «імунітет» до таких негативних для людей та суспільства явищ, до колективного осмислення цих процесів та сформулювати чітку суспільну позицію у цьому питанні. Представники православної богословсько-культурологічної думки розглядають глобалізацію та її прояви як глибоко антихристиянський процес, що призвів до всіх тих кризових явищ, які існують у сучасному світі. Сучасна Православна Церква позиціонує себе як ортодоксальну та консервативну організацію, яка не ставить за мету поступатися чи іти компроміси перед сформованими викликами глобалізації та готова до активної боротьби з ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азроянц Э. А. Глобализация: катастрофа или путь к развитию? *Современные тенденции мирового развития и политические амбиции*. М. : Новый век, 2002. 416 с. 2. Герчанівська П. Е. Глобалізація як форма інтернаціоналізації суспільного життя. *Мультиверсум: філософський альманах: збірник наукових праць*. К. : [б.в.], 2009. Вип. 81. С. 3-13. 3. Дамаскин Х. Эпилог четвертого издания. *Православие и религия будущего*. М.: Паломник, 2005. С. 231–244. 4. Дворкин А. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви : курс лекций. Н. Новгород: Христианская библиотека, 2007. 964 с. 5. Дворкин А. Л. Сектоведение. Тоталитарные секты. Опыт систематического исследования. Н. Новгород: Изд-во Братства во имя св. Князя Александра Невского, 2002. 816 с. 6. Калинина Г. Что играет мной? Страсти и борьба с ними в современном мире. М. : Лепта, 2008. 527 с. 7. Козлов М. 400 вопросов и ответов о вере, Церкви и христианской жизни. М. : Изд-во Сретенского монастыря, 2001. 397 с. 8. Кураев А. Почему православные такие? М.: Изд-во Московского Подворья Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2006. 527 с. 9. Кураев А. Экуменический вызов и православный ответ. *Православная Церковь и экуменизм*. М.: Паломник, 2006. С. 3–21. 10. Маркович Д. Ж. Глобализация и проблемы защиты и сохранения национальной культурной самобытности. *Вестник Рос. ун-та дружбы народов. Сер. : Социология*. 2001. № 1. С. 17– 20. 11. Осипов А. И. Путь разума. В поисках истины. М. : Изд-во Сретенского монастыря. 496 с. 12. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви: юбилейный Архиерейский Собор Русской Православной Церкви, Москва, 13-16 августа 2000 г. М. : Свято-Успенский Псково-Печерский монастырь, 2000. 135 с. 13. Пагубное единомыслие. Унии : история и современность. СПб. : [б.в.], 1996. 136 с. 14. Стеняев О. Мудрость небесная и земная. Беседы на Соборное послание святого апостола Иакова. М. : Лепта, 2002. 240 с. 15. Филимонов В. Но избави нас от лукавого. СПб.: Вектор, 2003. 448 с. 16. Чапнин С. В. Благая весть и «плохие новости» : христианские ценности в масс-медиа. *Церковь и время*. 2006. № 2 (35). С. 215-226. 17. Шишкина Е. А. Религия в свете глобальных перемен. *Христианство и культура : к 2000-летию Христианства : материалы междунар. научно-практической конф., Астрахань, 15–18 мая 2000 г.* Астрахань: ЦИТЭП, 2000. Ч. 2. С. 284–286.

REFERENCES

1. Azroians Э.А. *Hlobalyzatsiya: katastrofa yly put k razvytyiu?*[Globalization: catastrophe or path to development?] *Sovremennyye tendentsyy myrovoho razvytyia y polytycheskiye ambytsyy*. М. : Novyy vek, 2002. 416 p. 2. Herchanivska P. E. *Hlobalizatsiia yak forma internatsionalizatsii suspilnoho zhyttia. Multyversum* [Globalization as a form of internationalization of social life] : filosofskyi almanakh : zbirnyk naukovykh prats. К. : [b.v.], 2009.Vyp. 81. P. 3 13. 3. Damaskyn Kh. *Эпйлох четвертоho yzdanyia* [Epilogue of the fourth edition]. *Pravoslavnye y relyhiia budushcheho*. М. : Palomnyk, 2005.

P. 231–244. 4. Dvorkyn A. **Ocherky po ystoryi Vselenskoï Pravoslavnoi Tserkvy** [Essays on the history of the Universal Orthodox Church] : kurs lektsyi. N. Novhorod : Khrystyanskaia byblyoteka, 2007. 964 p.

5. Dvorkyn A.L. **Sektovedenye. Totalyarnnye sekty. Opyt systematicheskogo issledovaniia**. [Secrets Totalitarian sects. Experience of systematic research] N. Novhorod : Yzd-vo Bratstva vo imia sv. Kniazia Aleksandra Nevskoho, 2002. 816 p.

6. Kalynyna H. **Chto yhraet mnoi? Strasty i borba s nymy v sovremennom myre**. [What is playing me? Passion and the struggle with them in the modern world] M. : Lepta, 2008. 527 p.

7. Kozlov M. **400 voprosov i otvetov o vere, Tserkvy i khrystyanskoï zhizni**. [400 questions and answers about faith, Church and Christian life] M. : Yzd-vo Sretenskoho monastyria, 2001. 397 p.

8. Kuraev A. **Pochemu pravoslavnye takye?** [Why are Orthodox such?]. M. : Yzd-vo Moskovskoho Podvor'ia Sviato-Troitskoi Serhyevoi Lavry, 2006. 527 p.

9. Kuraev A. **Ekumenicheskii vyzov i pravoslavnyi otvet. Pravoslavnaia Tserkov' i ekumenizm**. [Ecumenical challenge and Orthodox answer]. M. : Palomnyk, 2006. P. 3–21.

10. Markovych D.Zh. **Hlobalyzatsiia i problemy zashchity i sokhraneniia natsionalnoi kulturnoi samobytnosti**. [Globalization and problems of protection and preservation of national cultural identity]. Vestnyk Ros. un-ta druzhby narodov. Ser. : Sotsiologhiia. 2001. No. 1. P. 17–20.

11. Osypov A. Y. **Put razuma. V poiskakh istyny**. [The path of reason. In search of truth]. M. : Yzd-vo Sretenskoho monastyria. 496 p.

12. **Osnovy sotsialnoi kontseptsii Russkoi Pravoslavnoi Tserkvy** [The foundations of the social concept of the Russian Orthodox Church]: yubileinyi Arkhyereiskii Sobor Russkoi Pravoslavnoi Tserkvy, Moskva, 13–16 avhusta 2000 h. M. : Sviato-Uspenskyi Pskovo-Pecherskyi monastyr, 2000. 135 p.

13. **Pahubnoe edynomyслиe. Unii : ystoriia i sovremennost**. [Fatal consensual thought. Unia: history and modernity] SPb. : [b.v.], 1996. 136 p.

14. Steniaev O. **Mudrost' nebesnaia i zemnaia. Besedy na Sobornoe poslanie sviatoho apostola Yakova**. [The wisdom of heaven and earth. Conversations on the Cathedral Message of St. James the Apostle]. M. : Lepta, 2002. 240 p.

15. Fylymonov V. **No yzbavy nas ot lukavoho**. [But deliver us from the evil one] SPb.: Vektor, 2003. 448 p.

16. Chapnyn C. B. **Blahaia vest' i «plokhie novosti» : khrystyanskie tsennosti v mass-medii**. [Good news and "bad news": Christian values in the mass media]. Tserkov' i vremia. 2006. No. 2 (35). P. 215–226.

17. Shyshkyna E.A. **Relyhiia v svete hlobalnykh peremen**. [Religion in the light of global change]. Khrystianstvo i kultura : k 2000-letyiu Khrystianstva : materialy mezhdunar. nauchno-praktycheskoi konf., Astrakhan, 15–18 maia 2000 h. Astrakhan : TsYTЭP, 2000. Ch. 2. P. 284–286.

Дата надходження: 18.06.2018 р.